

Nr 39.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 3 och 4 §§ förordningen den 20 november 1845 (nr 50 s. 1) i avseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva, m. m., given Stockholms slott den 12 januari 1946.

Under åberopande av bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 1, 3 och 4 §§ förordningen den 20 november 1845 (nr 50 s. 1) i avseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva;

2) lag angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 11 juni 1915 (nr 219) om avbetalningsköp;

3) lag angående ändrad lydelse av §§ 11 och 12 förordningen den 4 mars 1862 (nr 10) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer;

4) lag om tid för framställande av anspråk mot löftesman enligt 4 § förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmättningsmål;

5) lag om ändring i förordningen den 4 maj 1855 (nr 66) angående handelsböcker och handelsräkningar;

6) lag om ändrad lydelse av 71, 93 och 94 §§ växellagen; samt

7) lag om ändrad lydelse av 53, 71 och 72 §§ checklagen.

GUSTAF.

Herman Zetterberg.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 1, 3 och 4 §§ förordningen den 20 november 1845 (nr 50 s. 1) i avseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva.

Härigenom förordnas, att 1, 3 och 4 §§ förordningen den 20 november 1845 i avseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva¹, skola erhålla följande ändrade lydelse.

1 §.

Vill den, som tillhandlar sig lösören och tillåter, att desamma få i säljarens vård kvarbliva, att vad han tillhandlat sig skall fredas från utmätning för säljarens skuld och i händelse av dennes konkurs från boets tillgångar avskiljas, upprätta skriftlig avhandling om köpet, med förteckning å de köpta persedlarna och vittnens underskrift, och låte sedermera från predikstolen i kyrkan uti den församling, där säljaren bor, å nästa söndag, då gudstjänst därstädes hålles, om samma avhandling uppläsa kungörelse, upptagande säljarens och köparens namn och yrken, dagen då köpeavhandlingen blivit uppgjord samt köpeskillingens belopp, över vilket uppläsande bevis bör tecknas å handlingen; varefter denna bör, om egendomen finnes i stad med rådstuvurätt, inom åtta dagar efter kungörandet uppvisas, i Stockholm hos överståthållarämbetets kansli, och i annan stad inför rådstuvurätten för att i dess protokoll intagas samt, om egendomen finnes å annan ort än nu sagts, ej allenast inom berörda tid för landsfiskalen i orten eller, där stadsfogde finnes, för stadsfogden uppvisas och i bestyrkt avskrift honom tillställas, utan ock senast inom en månad efter kungörandet inför häradsrätten till intagande i dess protokoll företes.

3 §.

Är köpeavhandling så upprättad och behandlad, som i 1 § sägs, men inträffar utmätning inom trettio dagar efter det avhandlingen för intagande i protokollet hos överståthållarämbetets kansli eller inför rätten företeddes, eller försattes säljaren i konkurs efter ansökning, som gjorts inom sagda tid, vare den sålda egendomen ej fredad från att utmätas eller att till konkursboet räknas. Lag samma vare, där konkurs föregåtts av offentlig ackordsförhandling, som på grund av konkursen förfallit, eller följt på ansökning, som gjorts

¹ Senaste lydelse se beträffande 1 § SFS 1907:36 s. 45 samt beträffande 3 § 1921:243.

inom fjorton dagar från det kungörelse om ackordsförhandlings upphörande varit i allmänna tidningarna införd, samt beslutet om inledande av ackordsförhandling meddelats inom tid, som i första punkten sägs. Göres efter utgången av sistnämnda tid jäv mot köpeavhandling, vilken befinnes så upprättad och behandlad, som nyss sagts, vare, där jävet göres vid utmätningstillfälle, fordringsägaren skyldig att, om han vill fullfölja jävet, inom en månad därefter väcka talan mot såväl säljaren som köparen vid domstolen i den ort, där godset finnes, eller vare all talan i ty mål kvitt; och stående godset i kvarstad, därest sökanden inom fjorton dagar efter utmätningförrättningen hos överexekutor ställer full borgen för den kostnad och skada, som av kvarstaden följa kan; var säljarens egendom avträdd till konkurs, skall vad om återvinning av lös egendom till konkursbo är stadgat i 39 § konkurslagen äga motsvarande tillämpning.

4 §.

Utan hinder därav, att med köpeavhandling om lös egendom blivit så förfaret, som här ovan sagt är, äge domaren efter omständigheterna pröva avhandlingens giltighet.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948; därvid gälle i tillämpliga delar vad i lagen om införande av nya rättegångsbalken finnes föreskrivet.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 11 juni 1915 (nr 219) om avbetalningsköp.

Härigenom förordnas, att 17 § lagen den 11 juni 1915 om avbetalningsköp skall erhålla följande ändrade lydelse.

17 §.

Har köparen, i avtalet eller sedermera, för den händelse han framdeles skulle komma att åsidosätta sina förpliktelser, avstått från någon rätt eller förmån, som honom enligt här ovan givna stadganden tillkommer, skola dessa ändock lända till efterrättelse.

Avtal om domstols behörighet att upptaga tvist angående avbetalningsköp vare, om avtalet ingåtts innan tvisten uppkommit, utan verkan.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av §§ 11 och 12 förordningen den 4 mars 1862 (nr 10) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer.

Härigenom förordnas, att §§ 11 och 12 förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt i det följande angives.

§ 11.

Då kallelse är så sökt, som i 9 § sägs; utfärde rätten offentlig stämning å okända borgenärer att sist å viss dag, sedan sex månader förflutit, giva sina fordringar skriftligen eller muntligen an. Stämningen varde i rättens kansli anslagen sex månader före inställelsedagen och i allmänna tidningarna kungjord tre gånger, första gången fem och tredje gången sist två månader innan den dag inträffar. Kronans ombudsman i orten och alla inländska borgenärer, som å den i 9 § omförmälda förteckning upptagna äro, skola om stämningen särskilt underrättas; och foge rätten ønstalt, att sådan underrättelse varder, minst en månad före inställelsedagen, dem meddelad.

§ 12.

Uraktlåter borgenär, den där ej finnes upptagen å omförmälda förteckning, att sin fordran å den i kallelsen utsatta inställelsedagen angiva, och har han den ej heller förut angivit, have sin talan förlorat mot gäldenär, som ej visas hava före inställelsedagen ägt eller å nämnda tid erhållit vetskap om fordringens tillvaro.

Är kallelse — — — är sagt.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948; därvid gälle i tillämpliga delar vad i lagen om införande av nya rättegångsbalken finnes föreskrivet.

¹ Senaste lydelse se SFS 1933: 326.

Förslag

till

Lag

om tid för framställaude av anspråk mot löftesman enligt 4 § förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmätningssmål.

Härigenom förordnas, att vad i 4 § förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmätningssmål är stadgat om viss tid inom vilken borgenär har att lagsöka löftesman i anledning av borgen, som ingåtts såsom för egen skuld, vid påföljd att denne eljest är fri från sin borgen, skall anses iakttaget, om inom sålunda föreskriven tid talan mot löftesmannen blivit vid domstol väckt eller anspråket eljest hos domstol eller domare gjorts i laga ordning gällande.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948.

Genom lagen upphävas förklaringen den 29 juli 1812 över 4 § i 1798 års förordning samt kungörelsen den 9 maj 1835 (nr 25 s. 4) angående tid för lagsökning hos Kungl. Maj:ts befallningshavande emot löftesman, vilken borgat såsom för egen skuld.

Förslag

till

Lag

om ändring i förordningen den 4 maj 1855 (nr 66) angående handelsböcker och handelsräkningar.

Härigenom förordnas, att 12—18 och 25 §§ förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar skola upphöra att gälla samt att 23 § nämnda förordning¹ skall erhålla följande ändrade lydelse.

23 §.

Räkning å varor, utborgade till köpman utan avtal om öppen kredit, skall gäldenären bevisligen tillställas senast inom tre månader efter utgången av det år, varunder det utborgade i handelsboken inskrevs, där ej annorlunda uttryckligen avtalat är.

¹ Senaste lydelse se SFS 1868: 66 s. 7.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948; därvid gälla i tillämpliga delar vad i lagen om införande av nya rättegångsbalken finnes föreskrivet.

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 71, 93 och 94 §§ växellagen.

Härigenom förordnas, att 71, 93 och 94 §§ växellagen¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

71 §.

Växelpreskription avbrytes genom:
delgivning av stämning eller av lagsökning till svensk domstol eller kungörande av rättegång vid sådan domstol;
växelfordringens återopande för kvittning vid svensk domstol;
fordringens bevakning — — — konkurs; eller
dess anmälände — — — utan konkurs.

Genom växelfordrans anhängiggörande vid domstol i främmande stat avbrytes preskription, där gäldenären har hemvist i den staten eller, utan invändning mot domstolens behörighet, inställer sig i målet eller personligen erhållit del av stämningen. Lika med växelfordrans anhängiggörande vid utländsk domstol anses kungörande av rättegång vid sådan domstol enligt där gällande lag. Har i främmande stat fordringen bevakats i växelgäldenärens konkurs eller anmälts under ackordsförhandling utan konkurs, vare preskription därigenom avbruten, där växelgäldenären vid konkursens eller ackordsförhandlingens början hade hemvist i den främmande staten. Växelfordrans återopande för kvittning vid utländsk domstol medföre ock avbrott i preskription.

Preskription avbrytes — — — vidtagit åtgärden.

Har preskription — — — sist handlades.

Möter för — — — hindrets upphörande.

93 §.

Om laga domstol i växelmål gälla vad för tvistemål är stadgat.

Vill man — — — i lagsökningslagen.

94 §.

I växelmål må, där käranden det äskar, delgivning av stämning ombesörjas av honom.

¹ Senaste lydelse av 71 och 93 §§ se SFS 1937: 458.

På framställning av käranden skall rätten, om synnerligt hinder ej möter och svaranden är så till hands att han kan infinna sig, utsätta första inställelse till samma dag som stämning sökes eller nästföljande dag.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948; därvid gälle i tillämpliga delar vad i lagen om införande av nya rättegångsbalken finnes föreskrivet.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 53, 71 och 72 §§ checklagen.

Härigenom förordnas, att 53, 71 och 72 §§ checklagen¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

53 §.

Checkpreskription avbrytes genom:

delgivning av stämning eller av lagsökning till svensk domstol eller kungörande av rättegång vid sådan domstol;

checkfordringens återopande för kvittning vid svensk domstol;

fordringens bevakning — — — konkurs; eller

dess anmälade — — — utan konkurs.

Genom checkfordrans anhängiggörande vid domstol i främmande stat avbrytes preskription, där gäldenären har hemvist i den staten eller, utan invändning mot domstolens behörighet, inställer sig i målet eller personligen erhållit del av stämningen. Lika med checkfordrans anhängiggörande vid utländsk domstol anses kungörande av rättegång vid sådan domstol enligt där gällande lag. Har i främmande stat fordringen bevakats i checkgäldenärs konkurs eller anmälts under ackordsförhandling utan konkurs, vare preskription därigenom avbruten, där checkgäldenären vid konkursens eller ackordsförhandlingens början hade hemvist i den främmande staten. Checkfordrans återopande för kvittning vid utländsk domstol medföre ock avbrott i preskription.

Preskription avbrytes — — — vidtagit åtgärden.

Har preskription — — — sist handlades.

Möter för — — — hindrets upphörande.

71 §.

Om laga domstol i checkmål gälle vad för tvistemål är stadgat.

Vill man — — — i lagsökningslagen.

¹ Senaste lydelse av 53 och 71 §§ se SFS 1937: 459.

72 §.

I checkmål må, där käranden det äskar, delgivning av stämning ombesörjas av honom.

På framställning av käranden skall rätten, om synnerligt hinder ej möter och svaranden är så till hands att han kan infinna sig, utsätta första inställelse till samma dag som stämning sökes eller nästföljande dag.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948; därvid gälla i tillämpliga delar vad i lagen om införande av nya rättegångsbalken finnes föreskrivet.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 juni 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, hemställer, att lagrådets utlåtande måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet genom utdrag av protokollet inhämtas över de av processlagberedningen i betänkande den 17 mars 1944 (SOU 1944: 9 och 10) framlagda förslagen till

1) lag om ändrad lydelse av 1, 3 och 4 §§ förordningen den 20 november 1845 (nr 50 s. 1) i avseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva;

2) lag angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 11 juni 1915 (nr 219) om avbetalningsköp;

3) lag angående ändrad lydelse av §§ 11 och 12 förordningen den 4 mars 1862 (nr 10) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer;

4) lag angående tid för framställande av anspråk mot löftesman enligt 4 § förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsökning- och utmättningsmål;

5) lag om ändring i förordningen den 4 maj 1855 (nr 66) angående handelsböcker och handelsräkningar;

6) lag om ändrad lydelse av 71, 93 och 94 §§ växellagen; samt

7) lag om ändrad lydelse av 53, 71 och 72 §§ checklagen.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemstäl-
lan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Sven Leffler.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 19 juni 1945.

Närvarande:

regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden GULDBERG,
EKBERG,
SANTESSON.

Enligt lagrådet den 7 juni 1945 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 1 juni 1945, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) *lag om ändrad lydelse av 1, 3 och 4 §§ förordningen den 20 november 1845 (nr 50 s. 1) i avseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva;*

2) *lag angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 11 juni 1915 (nr 219) om avbetalningsköp;*

3) *lag angående ändrad lydelse av §§ 11 och 12 förordningen den 4 mars 1862 (nr 10) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer;*

4) *lag angående tid för framställande av anspråk mot löftesman enligt 4 § förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsökning- och utmätningsmål;*

5) *lag om ändring i förordningen den 4 maj 1855 (nr 66) angående handelsböcker och handelsräkningar;*

6) *lag om ändrad lydelse av 71, 93 och 94 §§ växellagen; samt*

7) *lag om ändrad lydelse av 53, 71 och 72 §§ checklagen.*

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits, de under 1)—3) och 5) upptagna förslagen av hovrättsrådet Erik Söderlund samt övriga förslag av hovrättsassessorn Sven Strömberg.

Förslagen föranledde följande yttrande av lagrådet.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 71, 93 och 94 §§ växellagen.

71 §.

Enligt den nuvarande lydelsen av paragrafens andra stycke, som handlar om växelpreskriptions avbrytande genom åtgärder för fordringens bevakande i utlandet, äger preskriptionsavbrott rum bland annat genom växelfordrans

anhängiggörande vid domstol i främmande stat, därest gäldenären har hemvist i den staten eller, utan invändning mot domstolens behörighet, inställer sig i målet eller personligen erhållit del av stämningen. Av de i paragrafen använda ordalagen i förening med grunderna för nämnda stadgande lär kunna slutas, att växelmåls anhängiggörande vid utländsk domstol under angivna förutsättningar verkar preskriptionsavbrytande, såframt anhängiggörandet sker i den ordning, som gäller enligt vederbörande stats egen lagstiftning.

I det remitterade förslaget har stadgandet ändrats såtillvida, att preskriptionsavbrott, varom här är fråga, sker genom delgivning av stämning till domstol i främmande stat. Till motivering har framhållits, att uttrycket »växelfordrans anhängiggörande» torde böra tolkas så, att preskriptionsavbrott inträder, då stämningen delgives. Enligt processlagberedningens mening borde stämningens delgivning bibehållas såsom den avgörande omständigheten, även om talan föres vid utländsk domstol, och då nya rättegångsbalkens regler medföra, att talan skall anses väckt redan när stämningsansökan inkommit till rätten, har en jämkning av lagtexten funnits påkallad.

Av vad förut anförts framgår, att den lagtolkning, som ligger till grund för ändringsförslaget, icke kan anses riktig. Åt stämningens delgivning bör i detta sammanhang icke tillmätas avgörande betydelse, utan efter lagstiftningen i den främmande stat, där växelkravet göres gällande, är i varje särskilt fall att bedöma, huruvida sådana åtgärder vidtagits, som innebära fordringens vederbörliga anhängiggörande vid domstol. Härmed bortfaller den av beredningen åberopade anledningen till ändringsförslaget, och det hemställs, att ifrågavarande stadgande får behålla sin nuvarande lydelse.

Vid bifall till denna hemställan bör andra punkten av paragrafens andra stycke undergå däremot svarande jämkning.

93 §.

I 10 kap. nya rättegångsbalken meddelas dels i 1—4 §§ regler om laga domstol i tvistemål i allmänhet dels ock särskilt i 5 och 6 §§ bestämmelser, som i vissa fall möjliggöra för kâränd att välja annan domstol för anhängiggörande av tvistemål än svarandens allmänna forum. I motiven till förevarande paragraf har beredningen framhållit, att beträffande växel mål anledning icke förelåge att utesluta användningen av de omförmälda alternativa fora och att dessa således borde kunna anlitas även i dylika mål. Detta har emellertid ej kommit till otvetydigt uttryck i lagtexten. Den avfattning, som paragrafens första stycke erhållit, kan nämligen föranleda den tolkningen att växel mål må instämmas allenast till den domstol, som enligt nya rättegångsbalkens regler utgör svarandens allmänna forum i tvistemål. Bestämmelsen bör därför förtydligas.

94 §.

Enligt andra stycket i förevarande paragraf erfordras i växel mål ej förberedelse, med mindre kâränd den begär. Dylikt mål skall alltså i regel

omedelbart i stämningen utsätts till huvudförhandling. Av stadgande i paragrafens tredje stycke framgår, att när huvudförhandling sålunda utsättes, rätten vid den huvudförhandling, som då hålles, är domför, häradsrätt utan nämnd och rådhusrätt med en lagfaren domare. Såsom skäl för den avvikelse från det ordinarie förfarandet, som på detta sätt föreslås beträffande växelmålen, anföres i motiveringen, att dessa i regel äro klara mål och att skyndsam behandling av dem är ett viktigt intresse.

Det kan ifrågasättas, huruvida den föreslagna ordningen är lämplig. Ett mycket stort antal växelmål kommer förmodligen att avgöras tredskovis på grund av att svaranden uteblir. Därest huvudförhandling utsättes redan i stämningen, kan kâranden föränledas att till denna medtaga all sin bevisning, vilken sedermera på grund av svarandens utevaro blir onödig. Visserligen kan invändas, att kâranden, om han har anledning att antaga, att annan bevisning erfordras än skriftliga bevis, bör begära, att målet utsättes till förberedelse, men häremot må framhållas, att det ofta icke är möjligt för kâranden att redan vid sökande av stämning bedöma, huruvida svaranden kommer att infinna sig och vilken ståndpunkt denne ämnar intaga. Även om svaranden vid huvudförhandlingen kommer tillstådes och bestrider kâromålet, kan den föreslagna ordningen medföra onödiga kostnader och besvär. Med hänsyn till att parternas ståndpunkter ej förut klarlagts, kommer det antagligen ej sällan att visa sig, att målet ej kan slutföras i ett sammanhang och att uppskov blir nödvändigt. Då regeln, att rätten är domför, häradsrätt utan nämnd och rådhusrätt med en lagfaren domare, gäller endast den första huvudförhandlingen och rätten således, när målet återupptages, har annan sammansättning, blir den senare handläggningen, även om den hålls inom två veckor, alltid ny huvudförhandling. Härav följer, att i huvudsak allt som förekommit vid den tidigare handläggningen ånyo skall förebringas.

En bättre ordning för vinnande av ett snabbt och enkelt förfarande i växelmål torde ernås, därest för dylika mål göres allenast den avvikelser från de allmänna rättegångsreglerna, att huvudförhandling även i andra fall än i 42 kap. 20 § andra stycket nya rättegångsbalken avses må hållas i omedelbart samband med förberedelsen. Såsom förutsättning för att huvudförhandling på detta sätt må hållas omedelbart bör krävas, att kâranden begär det och hinder ej möter för målets företagande till slutlig handläggning. Genom denna ordning, som närmare än den av beredningen föreslagna ansluter sig till vad som gäller för tvistemål i allmänhet, undvikas de olägenheter, som nyss berörts. Ej minst är av betydelse, att kâranden först sedan svaromål avgivits behöver taga ställning till frågan, huruvida ytterligare förhandling är erforderlig. Intages i förslaget bestämmelse, att huvudförhandling under angivna förutsättningar må hållas i omedelbart samband med förberedelsen, bör den i tredje stycket i förslaget upptagna domförhetsregeln utgå. Av 1 kap. 4 och 11 §§ nya rättegångsbalken följer nämligen, att rätten vid dylik huvudförhandling skall ha den sammansättning, som angives i förslaget.

Det av lagrådet förordade stadgandet kan lämpligen införas såsom ett nytt stycke i paragrafen. Härvid bör den i andra stycket givna regeln, att växelmål

må utsättas till samma dag, som stämning sökes, eller nästföljande dag, erhålla en något jämkad avfattning. Måhända kan det vara lämpligt, att rätten i kallelse till första inställelse i växelmål erinrar om att huvudförhandling under angivna förutsättningar kan komma att hållas i omedelbart samband med förberedelsen.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 53, 71 och 72 §§ checklagen.

Beaktas vad lagrådet anfört under de särskilda paragraferna i förslaget till ändringar i växellagen, böra motsvarande ändringar verkställas i förevarande förslag.

Övriga lagförslag.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Ur protokollet:

Bertil Crona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 januari 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med t. f. chefen för handelsdepartementet, statsrådet Danielson, anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, lagrådets den 19 juni 1945 avgivna utlåtande över de den 1 juni 1945 till lagrådet remitterade förslagen till

1) *lag om ändrad lydelse av 1, 3 och 4 §§ förordningen den 20 november 1845 (nr 50 s. 1) i avseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva;*

2) *lag angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 11 juni 1915 (nr 219) om avbetalningsköp;*

3) *lag angående ändrad lydelse av §§ 11 och 12 förordningen den 4 mars 1862 (nr 10) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer;*

4) *lag angående tid för framställande av anspråk mot löftesman enligt 4 § förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsökning- och utmätningssmål;*

5) *lag om ändring i förordningen den 4 maj 1855 (nr 66) angående handelsböcker och handelsräkningar;*

6) *lag om ändrad lydelse av 71, 93 och 94 §§ växellagen; samt*

7) *lag om ändrad lydelse av 53, 71 och 72 §§ checklagen.*

Föredraganden anför följande.

De föreslagna lagändringarna äro närmast att betrakta som följdändringar i anledning av den nya rättegångsbalken. Jag anhåller att nu få upptaga de särskilda förslagen till behandling vart för sig. Därvid kommer jag att redogöra för den huvudsakliga innebörden av de bestämmelser som upptagits i förslagen. I övrigt hänvisar jag till processlagberedningens betänkande.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 1, 3 och 4 §§ lösöreköpsförordningen.

De i denna förordning meddelade bestämmelserna avse vidtagande av vissa åtgärder för att en lösöreköpsavhandling skall vinna den publicitet som med hänsyn till den allmänna omsättningen och kreditlivet ansetts påkal-

lad. Dessa åtgärder innebära, enligt förordningens lydelse, dels uppläsande av kungörelse om avhandlingen i kyrkan i den församling, där säljaren bor, och dels avhandlingens uppvisande inom viss tid, i Stockholm hos överståthållarämbetets kansli och i övriga städer inför rådhusrätten för att i dess protokoll intagas samt på landet såväl för landsfiskalen i orten som ock, för intagande i häradsrättens protokoll, inför häradsrätten vid det lagtima ting som infaller näst efter en månad från kungörandet. Till allmänhetens kännedom bör enligt 2 § vid överståthållarämbetets kansli samt rådhusrätter och häradsrätter genast anslås kungörelse om uppvisade och inprotokollerade lösöreköpsavhandlingar.

Tidigare i dag har Kungl. Maj:t på min föredragning beslutat förelägga riksdagen förslag till lag om handläggning av domstolsärenden. Enligt detta förslag skall häradsrätt vid handläggning av ärenden angående lösöreköp vara domför utan nämnd. I regel skola sådana ärenden handläggas av den som har att upptaga inskrivningsärenden. Från denna synpunkt har beredningen funnit mindre lämpligt att alltjämt bibehålla föreskriften att uppvisande av lösöreköpsavhandling vid häradsrätt skall ske å ting. Publicitetsintresset har ansetts även utan sådan föreskrift vara tillgodosett genom bestämmelsen i 2 §. Beredningen föreslår därför den ändringen i 1 §, att uppvisandet inför häradsrätt skall ske inom en månad från kungörandet i kyrkan. Lagrummet har dessutom av beredningen gjorts till föremål för vissa andra, övervägande formella jämkningar.

I 3 § meddelas bestämmelser om verkan av avhandling, som upprättats och behandlats i den uti 1 § föreskrivna ordningen, i förhållande till utmätning eller konkurs. Framställes vid utmätningstillfälle jäv mot avhandlingen, är fordringsägaren skyldig att inom tre månader därefter instämma såväl säljaren som köparen till domstolen i den ort där godset finnes vid äventyr av talans förlust. Stadgandet överensstämmer med motsvarande föreskrift i 69 § utsökningslagen. Beträffande sistnämnda lagrum har beredningen i annat sammanhang föreslagit, att tidsfristen skall förkortas till en månad. Som skäl härför har åberopats, att för talerättens bevarande enligt nya RB ej kräves att delgivning sker inom den angivna tiden utan endast att ansökan om stämning göres inom samma tid. Beredningen framhåller, att detta skäl äger tillämpning även i förevarande fall. På grund härav har jämväl tiden för instämmande av sådan talan som här avses i förslaget begränsats till en månad.

Enligt 4 § är köparen pliktig att, om fordringsägaren yrkar det, med ed betyga att emellan honom och säljaren är, på god tro, så tingat och betalt som avhandlingen innehåller. Då beredningen — som utgått från att detta stadgande väsentligen hade betydelse i händelse av process — intagit den ståndpunkten att ed av part i regel ej bör bibehållas som bevismedel i rättegång, föreslår beredningen att bestämmelsen uteslutes.

Beredningens förslag har icke föranlett någon anmärkning från lagrådet.

‡Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 11 juni 1915 om avbetalningsköp.

För närvarande gäller enligt 10 kap. 32 § äldre RB att avtal varigenom någon utfäst sig att svara vid annan än rätt domstol är utan verkan. Enligt 10 kap. 16 § nya RB föreligger däremot viss möjlighet för parterna att träffa avtal om forum, s. k. prorogationsrätt. Sådant avtal kan avse en redan uppkommen tvist men även framtida tvist, härflytande ur ett angivet rättsförhållande. I anslutning till nya RB:s bestämmelser om prorogationsrätt har emellertid gjorts förbehåll för vad särskilt finnes stadgat om inskränkning i denna rätt. Under förarbetena hade nämligen beredningen erinrat, att prorogationsrätten kunde missbrukas, i det att en övermäktig part begagnade sig därav för att till sin egen bekvämlighet draga en svagare part från hans egentliga forum. Till förebyggande härav borde, i den mån det erfordrades, stadgas undantag från prorogationsrätten.

I sitt föreliggande betänkande framhåller beredningen, att anledning att befara missbruk av antytt slag särskilt torde föreligga i fråga om avbetalningsköp. Vid dylika köp skulle det helt visst i många fall vara förmånligt för säljaren, därest i köpekontraktet kunde intagas bestämmelse om skyldighet för köparen att i tvist som säljaren anhängiggjort angående köpet svara vid säljarens forum. En sådan bestämmelse, som kunde vara till uppenbart men för köparen, torde lätt kunna undgå hans uppmärksamhet, särskilt om den inginge bland tryckta avtalsvillkor. Det kunde även tänkas att säljaren för det fall att talan komme att väckas av köparen skulle vilja med avvikelse från de allmänna forumreglerna göra förbehåll om ett för köparen ogynnsamt forum. På grund av vad sålunda anförts förordas att, till skydd för köparen, i förevarande lag införes stadgande att avtal, som innan tvist om köpet uppkommit ingåtts om den domstol som har att upptaga tvisten, skall vara utan verkan. Beredningen erinrar, att en liknande bestämmelse ansetts påkallad i den norska lagen om avbetalningsköp.

Det förordade stadgandet skall enligt förslaget upptagas i 17 §. Såsom framhålles i betänkandet avser den nuvarande bestämmelsen i nämnda paragraf, enligt vilken lagens föreskrifter om rätt eller förmån för köparen äro av tvingande natur, icke det fall att avtal av annan innebörd slutits sedan tvist i anledning av köpet uppkommit. Köparen är sålunda oförhindrad att, sedan tvist uppstått, med laga verkan avstå från rätt eller förmån som tillkommer honom enligt lagen. Med hänsyn härtill har beredningen icke funnit påkallat att betaga kontrahenterna rätt att, sedan tvist uppkommit, avtala om forum enligt 10 kap. 16 § nya RB. Härför förutsättes särskild uppgörelse mellan parterna, och vid denna ägde köparen enligt beredningens uppfattning större möjlighet att tillvarataga sitt intresse. Förslaget leder ej heller till inskränkning i bestämmelserna i 10 kap. 18 § nya RB. Även om formligt avtal om forum icke slutits i anledning av uppkommen tvist, kan köparen sålunda, på sätt framhålles i betänkandet, genom att icke framställa invänd-

ning medgiva att saken må prövas vid domstol som eljest icke varit behörig.

Också detta förslag har vid lagrådets granskning lämnats utan erinran.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av §§ 11 och 12 förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer.

Enligt den nuvarande lydelsen av § 11 förevarande förordning skall angivande av fordringar, då kallelse å okända borgenärer är sökt, ske sist före kl. 12 å viss dag, som rätten har att utsätta näst efter sex månader. Är boet å landet och äskas ej urtima ting, må dock inställelsen utsättas till det lagtima ting som infaller näst efter sex månader. Stadgandet innebär, i fall då fordringar skola angivas vid häradsrätt, att inställelsedagen skall utsättas antingen till urtima eller till lagtima ting. Enligt förenämnda förslag till lag om handläggning av domstolsärenden skall häradsrätt vid behandling av ärenden angående kallelse å okända borgenärer vara domför utan nämnd. I regel skola dylika ärenden handläggas av den som har att upptaga inskrivningsärenden. Med hänsyn härtill har beredningen ansett anledning ej längre föreligga att bibehålla olika regler för rådhusrätt och häradsrätt i fråga om utsättandet av inställelsedag för borgenärerna. Enligt förslaget skall därför den för rådhusrätt nu gällande tidsfristen äga tillämpning även då kallelse sökes hos häradsrätt.

Den förlust av fordringsrätten som enligt § 12 inträder för borgenären vid underlåtenhet att angiva sin fordran är betingad av att gäldenären ej visas ha före inställelsedagen ägt eller å nämnda tid erhållit vetskap om fordringens tillvaro. I tvist om fordringen är på borgenärens begäran gäldenären skyldig att med ed betyga att fordringen ej var för honom känd före inställelselidens utgång. Brister han åt eden, skall därigenom anses styrkt att han ägt vetskap om fordringen. Beredningen framhåller i denna del, att partsed ej stode i överensstämmelse med nya RB:s bevissystem och att de särskilda svårigheter som i mål av förevarande beskaffenhet kunde föreligga för borgenären att styrka gäldenärens vetskap om fordringen icke syntes vara av den art att de borde föranleda undantag från de allmänna bevisreglerna. På grund härav föreslås, i likhet med vad som skett vid 4 § lösöreköpsförordningen, att stadgandet om edgång skall utgå.

Beredningens förslag har icke givit anledning till någon erinran från lagrådet. Jag har emellertid ansett, att föreskriften om iakttagande av tolvslaget bör uteslutas ur 11 §.

Förslaget till lag angående tid för framställande av anspråk mot löftesman enligt 4 § förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmätningsmål.

I fråga om fordringar på grund av borgen löper vid sidan av den allmänna fordringspreskriptionen i vissa fall en särskild preskription. I 4 § förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och

utmätningssmål stadgas sålunda, att om någon går i borgen för betalningen av annans skuldebrev såsom för egen skuld å den förfallodag skuldebrevet innehåller eller ock å viss annan tid, löftesmannen skall vara fri, därest han icke bliver lagsökt inom tolv månader efter förfalldagen eller efter den utsatta tidens förlopp. I praxis har stadgandet ansetts tillämpligt, ej endast då proprieborgen ingåtts för skuldebrev utan även då den avsett annan förbindelse att å bestämd tid fullgöra viss prestation, t. ex. ett leveranskontrakt.

Som framgår av det sagda, kan den särskilda borgenspreskriptionen endast avbrytas genom »lagsökning», varmed i detta sammanhang måste avses att kravet göres gällande i rättegång eller på därmed jämförligt sätt. Förutom genom anhängiggörande av talan hos domstol eller lagsökningsdomare torde preskriptionen kunna avbrytas genom framställande av kvittningsinvändning i mål som anhängiggjorts av löftesmannen mot borgenären. Enligt praxis inträder preskriptionsavbrott även genom bevakning i löftesmannens konkurs. Med sådan bevakning är uppenbarligen att likställa fordringens anmälande i ackordsförhandling utan konkurs.

Vill borgenären inleda rättegång, skall han, enligt en den 29 juli 1812 utfärdad förklaring över 4 § i 1798 års förordning, anses ha fullgjort vad nämnda lagrum föreskriver, därest han inom tolv månader efter förfalldagen eller efter den utsatta tidens förlopp gjort ansökan om stämning, även om löftesmannen icke inom samma tid erhållit del av stämningen. Det åligger dock fordringsägaren, vid förlust av vidare talan, att fullfölja målet på landet å nästa ting och i stad å den dag som är utsatt i stämningen. Om borgenären i stället för att stämma om kravet vill göra fordringen gällande genom lagsökning i inskränkt mening, skall han enligt kungörelse den 9 maj 1835 ej mindre göra ansökan därom inom den i 1798 års förordning stadgade tiden än även inom sex månader från samma tids utgång giva löftesmannen behörig del av lagsökningen. Försummas detta, skall lagsökningen anses utan verkan för bevarande av hans rätt.

Angående tolkningen av de tillägsbestämmelser som meddelats genom sistnämnda båda författningar råder på några punkter viss osäkerhet. Olika meningar ha sålunda yppats, huruvida preskriptionsavbrott genom lagsökning bör anses hava skett, om borgenären efter verkställd delgivning återkallar sin talan eller låter saken förfalla. Dessutom råder tvekan, huruvida som villkor för preskriptionsavbrott bör uppställas, att talan väckts vid behörigt forum.

Beredningen framhåller, att enligt 13 kap. 4 § nya RB talan i tvistemål i allmänhet skulle anses väckt, då ansökan om stämning inkom till rätten. Av detta stadgande följde, att därest enligt lag i visst fall talan skulle anhängiggöras inom bestämd tid för att talerätten icke skulle förloras, detta villkor borde anses uppfyllt så snart stämningsansökan ingivits inom denna tid. Härutinnan intogs alltså den nya rättegångsordningen samma ståndpunkt, som kommit till uttryck i förenämnda författningar av den 29 juli 1812 och den 9 maj 1835. Tydligt vore emellertid, att det för talerättens bevarande ytterligare krävdes, att delgivning ägde rum, låt vara att detta

finge ske även efter den föreskrivna tidens utgång. Om ej annat vore stadgat eller följde av sakens natur, torde det ock enligt beredningens uppfattning vara erforderligt att det instämnda målet fördes till slut. Om käranden återkallade sin talan eller läte den förfalla, syntes villkoren för talerättens bibehållande ej kunna anses uppfyllda. Detsamma finge principiellt anses gälla, om talan väckts vid obehörigt forum. Beredningen ansåge övervägande skäl tala för, att nämnda grundsatser tillämpades även i fråga om talan, som avsåges i 4 § 1798 års förordning. Mot kravet på talans anhängiggörande vid behörigt forum hade huvudsakligen erinrats, att detta skulle innebära en alltför stor hårdhet mot borgenären. Denna invändning komme enligt beredningens mening att i och med rättegångsreformen förlora sitt berättigande. Enligt 10 kap. 20 § nya RB ägde högre rätt i samband med beslut, varigenom den funne lägre rätt obehörig att upptaga ett där anhängiggjort mål, på yrkande hänvisa målet till den lägre rätt, som funnes behörig. Den domstol dit målet hänvisades hade att utan ny stämning upptaga målet till behandling. Därav följde, att om viss tid vore föreskriven för talans anhängiggörande, kärandens rätt till talan skulle anses bevarad så snart denna tid blivit iakttagen vid den domstol där målet först förekommit. Om borgenärens talan i förevarande fall förklarades vara väckt vid orätt forum, kunde han således alltid undvika rättsförlust genom utverkande av hänvisning.

På grund av det sålunda anförda och då, såsom beredningen framhåller, de i 1812 års förklaring och 1835 års kungörelse meddelade föreskrifterna om skyldighet för borgenären att ombesörja delgivning och att fullfölja sin talan å visst ting eller viss rättegångsdag icke stå i överensstämmelse med nya RB:s regler för målens behandling, föreslår beredningen, att sistnämnda båda författningar skola ersättas med föreskrift att vad i 4 § 1798 års förordning är stadgat om skyldighet för borgenären att inom viss tid lagsöka löftesmannen skall anses fullgjort, om inom den föreskrivna tiden talan mot löftesmannen blivit vid domstol väckt eller anspråket eljest hos domstol eller domare gjorts i laga ordning gällande.

Lagrådet har vid sin granskning av förslaget icke funnit anledning till erinran mot detsamma.

Förslaget till lag om ändring i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar.

I 12 § förevarande förordning stadgas, att handelsböcker som äro vederbörligen förda kunna tjäna till bevis i handelstvister mellan köpmän inbördes efter vad i de följande paragraferna sägs. Under 13 och 14 §§ meddelas föreskrifter angående vissa omständigheter som äro av betydelse vid bedömande av handelsboks vitsord, såsom bristfälligheter i fråga om bokföringen och motbevisning från vederparten. På dessa punkter har domaren tillerkänts fri prövningsrätt. Så är ock förhållandet med avseende å den i 15 § behandlade frågan om verkan av att båda parterna åberopa handelsbok som bevis. Föreskrifterna i 16 § torde däremot få anses innefatta en be-

gränsning av domarens prövningsrätt. Enligt detta lagrum må det vitsord som tillkommer handelsbok ej gälla som fullt bevis, om ej motparten medger det eller andra omständigheter tillika förekomma som bekräfta boken eller ock köpmannen eller den, som boken fört, den med ed sannar. Huruvida edgång skall äga rum, beror på domarens prövning.

Frågan om handelsboks vitsord som bevis upptogs av nya lagberedningen i samband med dess år 1889 avgivna förslag till lag angående bevisning inför rätta. Beredningen uttalade, att nu ifrågavarande bevisregler utan tvekan kunde betecknas som oförenliga med ett fritt bevissystem. På grund därav föreslogs också att de skulle upphävas.

Processlagberedningen anför i sitt föreliggande betänkande, att den ståndpunkt som nya lagberedningen sålunda intagit syntes böra fasthållas. Något behov av en legal reglering syntes efter en mera allmän övergång till fri bevisprövning lika litet föreligga beträffande handelsböcker som i fråga om andra skriftliga bevis. Stadgandet att handelsbok i regel icke finge godtagas som fullt bevis vore enligt beredningens uppfattning ägnat att förringa värdet av bevis genom handelsböcker. I sin nuvarande avfattning avsåge stadgandet allenast tvister mellan köpmän inbördes, medan i andra tvister bevisvärdet av handelsbok vore föremål för fri bevisprövning. En sådan skillnad funne beredningen icke sakligt berättigad. Härtill komme att den partsed som ifrågavarande bestämmelser innehölle icke stode i överensstämmelse med nya RB:s bevissystem.

I enlighet med vad sålunda anförts föreslår beredningen att nyssnämnda stadganden i 12—16 §§ förevarande förordning skola upphöra att gälla. Frågan om handelsboks vitsord blir då, enligt vad beredningen framhåller, att bedöma enligt allmänna bevisregler.

Under 17 och 18 §§ meddelas vissa bestämmelser om skyldighet att förete handelsbok och verkan av att föreläggande därom icke efterkommes. I sistnämnda hänseende ankommer på domarens prövning att omedelbart förkasta den vägrandes påstående i saken eller tillåta vederparten att med ed sanna sin handelsbok eller utsaga. Beredningen framhåller, att även dessa stadganden vore obehövlige och i viss mån stridande mot nya RB:s bevisregler. Jämväl nu ifrågavarande paragrafer föreslås därför skola upphävas.

I 21—25 §§ äro upptagna bestämmelser om handelsräkningar. Enligt 23 § skall räkning å varor, som utborgats till köpman utan avtal om öppen kredit, tillställas gäldenären senast inom tre månader efter utgången av det år varunder det utborgade inskrevs i handelsboken, såvida ej uttryckligen annorlunda avtalats. Om vad sålunda är föreskrivet vederbörligen iakttages, har gäldenären att inom viss tid klandra räkningen vid påföljd att den eljest blir lika utmätningsgill som förfallet skuldebrev. Försummar åter säljaren att inom föreskriven tid tillställa gäldenären räkning eller utsöka fordringen, må, enligt 25 §, handelsboken icke tilläggas något vitsord för sådan fordran. I den mån nu ifrågavarande stadganden äro av civilrättslig natur har beredningen ansett sig icke böra ingå på frågan om deras bibehållande. Den processrättsliga föreskriften i 25 § föreslås däremot i likhet med övriga bestäm-

melser om handelsboks vitsord skola utgå. Härav har föränletts en mindre jämkning i 23 §.

Ej heller mot detta förslag har lagrådet framställt någon anmärkning

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 71, 93 och 94 §§ växellagen.

I förevarande lagförslag behandlas i första hand frågan om sättet för växelpreskriptions avbrytande. Detta spörsmål äger enligt 1930 års internationella växellagskonvention envar av de i konventionen deltagande staterna att reglera genom sin lagstiftning. För Sveriges del ha bestämmelser i ämnet meddelats i 71 § växellagen. Huvudregeln är, att växelpreskription avbrytes genom delgivning av stämning till svensk domstol eller av lagsökning som gjorts hos svensk lagsökningsdomare.

I beredningens betänkande upptages till en början till övervägande, huruvida icke redan ingivande av stämningsansökan till rätten bör avbryta preskription. Enligt 13 kap. 4 § nya RB skall talan i tvistemål anses väckt då ansökan om stämning inkom till rätten. Denna grundsats är, enligt vad beredningen erinrar, föränledd därav att enligt nya RB delgivning vanligen skall ske genom rättens försorg och att med denna regel icke står i god överensstämmelse att stämningens delgivning är avgörande för talans anhängiggörande. Enligt motiven till nämnda stadgande följer icke därav, att det avbrott av preskription som må ske genom krav eller erinran anses ha skett därmed att stämningsansökan rörande fordran inkommit till rätten. Om däremot enligt lag talan skall anhängiggöras inom viss tid för att rätt därtill icke skall förloras, är det tillräckligt att stämningsansökan ingives inom den stadgade tiden. Från denna utgångspunkt kan det, såsom beredningen anför, vara tveksamt, huruvida i nu förevarande fall stämningsansökningens ingivande eller först stämningens delgivning bör medföra preskriptionens avbrytande.

Beredningen framhåller i denna fråga, att växellagens ståndpunkt med avseende å verkan av att väckt talan avvisas eller återkallas talade för att stämningens delgivning bibehölles som den avgörande omständigheten. I växellagen föreskrevs, att då det mål vari växelkravet framstälts ej fördes till slut, ny preskriptionstid började löpa från den dag då målet sist handlades. Enligt nya RB kunde stämningsansökan, utan att ha delgivits, omedelbart avvisas, om rätten funne uppenbart att den inlämnats till obehörig domstol. Om ett växelmål avvisades i denna ordning, hade svaranden sannolikt icke erhållit någon kännedom om kravet. Det skulle då enligt beredningens uppfattning vara obilligt att anse preskriptionen mot honom avbruten genom att stämningsansökningen inlämnats till rätten. Bland annat på grund av vad sålunda anförts har beredningen ej ansett sig böra föreslå någon ändring i den gällande ordningen att växelpreskription avbrytes först genom stämningens delgivning.

Med delgivning av stämning likställes i de danska och norska växellagarna s. k. *litis denuntiatio*. I Sverige har hittills icke funnits någon lagligt reglerad möjlighet att i denna form påkalla tredje mans deltagande i en process. Nu-

mera har emellertid ifrågavarande institut genom stadgande i 14 kap. 12 § nya RB införts i vår rätt under benämningen kungörande av rättegång. På grund härav föreslår beredningen, att kungörande av rättegång skall upptagas i första stycket av förevarande paragraf såsom ytterligare ett sätt att avbryta växelpreskription. Det må framhållas, att kungörande av rättegång enligt nya RB skall ske genom delgivning av skriftlig inlaga.

Andra stycket av 71 § innehåller bland annat ett stadgande, att växelpreskription under vissa förutsättningar kan avbrytas även genom växelfordrans anhängiggörande vid domstol i främmande stat. Beredningen anför härom, att uttrycket växelfordrans anhängiggörande för närvarande syntes böra tolkas såsom innefattande ett krav på delgivning men att enligt nya RB talan i tvistemål, såsom förut nämnts, skulle anses anhängiggjord redan genom stämmningsansökningens ingivande. Enligt beredningens mening borde delgivning bibehållas som villkor för preskriptionsavbrott, även då talan förts vid utländsk domstol. I förslaget har lagrummet jämkats i överensstämmelse med vad sålunda anförts.

I 93 § behandlas frågan om forum för växelmål. Enligt lagrummets nuvarande lydelse skall växelmål instämmas till den domstol, där den som skall stämmas har att svara i mål som angå gäld i allmänhet. Om den sålunda behöriga domstolen är en häradsrätt, äger dock kåranden i stället instämma tvisten till närmaste rådhusrätt.

Regeln att växelmål i första hand skall instämmas till samma domstol som fordringsmål i allmänhet innefattar en hänvisning till 10 kap. 1 § äldre RB. Sistnämnda lagrum motsvaras, enligt vad beredningen framhåller, i nya RB av de i 10 kap. 1—4 §§ upptagna bestämmelserna. Vid sidan av dessa bestämmelser innehåller 10 kap. nya RB i 5 § och vissa följande paragrafer stadganden som möjliggöra att talan väckes vid annan domstol än den som utgör svarandens allmänna forum. Slutligen finnas i nya RB liksom i gällande lag föreskrifter om särskilda, obligatoriska fora för vissa mål, såsom mål rörande arv eller testamente och tvister om äganderätt eller nyttjanderätt till fast egendom.

Beredningen anför i betänkandet, att de obligatoriska forumreglerna för arvs- och fastighetstvister m. m. uppenbarligen icke borde tillämpas, därest en dylik tvist skulle uppträda i ett växelmåls form. Däremot borde de alternativa fora, som nya RB anvisade vid sidan av det allmänna forum, kunna anlitas även i växelmål. Häremot utgjorde enligt beredningens uppfattning den nu ifrågavarande forumregeln i 93 § växellagen icke något hinder. Denna regel kunde nämligen icke anses innefatta sådan avvikelse från forumbestämmelserna i tvistemål i allmänhet som avsåges i 10 kap. 21 § nya RB. På sätt framhållits i motiven till sistnämnda lagrum innebure den omständigheten, att i särskild lag eller författning det allmänna tvistemålsforum i 10 kap. 1 § äldre RB anvisats som laga domstol för visst slag av mål, i allmänhet icke att den angivna domstolen vore ensam behörig. En föreskrift om exklusivt forum borde anses föreligga endast om utformningen av den särskilda forumregeln utvisade att detta vore åsyftat.

På grund av det sålunda anförda har beredningen icke ansett erforderligt att från nu berörda synpunkt föreslå någon ändring av omförmälda stadgande i 93 § växellagen. I förslaget har emellertid en formell jämkning vidtagits i stadgandet i syfte att vinna överensstämmelse med nya RB:s terminologi.

I fråga om föreskriften, att talan som enligt huvudregeln bort väckas vid häradsrätt i stället må instämmas till närmaste rådhusrätt, framhåller beredningen, att därmed avsåges att möjliggöra en skyndsammare behandling än som med nuvarande tingsordning kunde uppnås vid häradsrätterna. Beredningen erinrar tillika, att häradsrätterna enligt nya RB skola sammanträda betydligt oftare än för närvarande. Dessutom framhålles, att beredningens förslag vid 94 § upptog en regel att häradsrätt vid handläggning av växelmål i vissa fall skulle vara domför utan nämnd. I dessa fall, som säkerligen kunde väntas få en betydande omfattning, bleve det följaktligen ej erforderligt att ting eller särskilt sammanträde avvaktades. Med hänsyn till vad sålunda anförts föreslår beredningen att nu ifrågavarande föreskrift skall utgå.

I 94 § stadgas nu, att stämning i växelmål skall, där sökanden det äskar, meddelas till samma dag den sökes, om rätten då sitter och svaranden är så till hands att han kan infinna sig före rättegångstimmens slut. Stadgandet innebär, att de i 11 kap. äldre RB utsatta stämningstiderna ej behöva iakttagas i växelmål.

Nya RB innehåller, enligt vad beredningen erinrar, inga bestämmelser om fasta stämningstider. Där föreskrives endast, att part som skall inställa sig vid rätten skall erhålla skäligen rådrom därtill. Längden av detta rådrom bestämmes för varje särskilt fall av rätten. Dessutom är att beakta att stämning i tvistemål enligt nya RB närmast går ut på anordnande av förberedelse, vilken främst skall vara muntlig och då börjar med första inställelse men subsidiärt kan vara skriftlig och då inledes med skriftligt svaromål. Sedan förberedelsen avslutats, utsättes målet till huvudförhandling.

Med hänsyn till nu berörda förhållanden har beredningen ansett förenämnda stadgande i 94 § växellagen böra ersättas med nya bestämmelser. I syfte att bibehålla motsvarande möjligheter till ett snabbt avgörande även under den nya rättegångsordningen föreslår beredningen främst, att särskild förberedelse icke skall hållas i växelmål, såvida ej käranden begär det. Dessutom har, såsom redan antytts, i förslaget upptagits bestämmelse, att om huvudförhandling, enligt vad nu sagts, utsättes omedelbart i stämningen, rätten vid denna huvudförhandling skall vara domför, häradsrätt utan nämnd och rådhusrätt med en lagfaren domare. Härigenom vinnes, att målet kan företagas utan att som nu ordinarie sammanträde behöver avvaktas. I enlighet därmed föreskrives ock i förslaget, att när käranden yrkar det första inställelse eller, om förberedelse ej begärts, huvudförhandling i växelmål skall utsättas till samma dag som stämning sökes eller nästföljande dag, såvida svaranden är så till hands att han kan inställa sig och synnerligt

hinder icke möter. Med skriftlig förberedelse har beredningen ej ansett sig böra räkna i växelmål.

Till stöd för förslaget, att rätten vid huvudförhandling som utsatts omedelbart i stämningen skall vara domför med en lagfaren domare, anför beredningen, att de växelmål, i vilka kåranden ej begärde förberedelse, kunde antagas i regel vara mycket enkla. Om det vid den ifrågavarande huvudförhandlingen visade sig, att målet vore mera invecklat, kunde handläggningen uppskjutas, och vid den nya förhandlingen skulle rätten vara fullsutten. Härjämte framhåller beredningen, att den föreslagna domförhetsregeln ägde motsvarighet i nya RB:s stadganden om rättens sammansättning, när huvudförhandling i tvistemål hölles i omedelbart samband med förberedelsen.

Delgivning av stämning i växelmål skall nu, liksom i tvistemål i allmänhet, ombesörjas av kåranden. Enligt nya RB skall, såsom beredningen erinrar, delgivning i rättegång i allmänhet ske genom rättens försorg. Begär part att få ombesörja delgivning, har rätten att pröva huruvida denna uppgift utan olägenhet kan anförtros honom. Beredningen har ansett, att någon sådan prövning icke bör äga rum då fråga är om delgivning av stämning i växelmål. Med hänsyn till att delgivning är villkor för preskriptionsavbrott föreslås att kårande som själv vill ombesörja stämningens delgivning alltid skall vara berättigad därtill. Bestämmelser av sådan innebörd ha av beredningen upptagits som ett första stycke i förevarande paragraf.

Lagrådet har vid 71 § andra stycket förklarat sig icke kunna biträda förslaget om ändrad avfattning av stadgandet att preskription under vissa förutsättningar kan avbrytas genom växelfordrans anhängiggörande vid domstol i främmande stat. På sätt förut antytts innebär förslaget i fråga, att uttrycket »växelfordrans anhängiggörande» skall utbytas mot »delgivning av stämning». Som skäl härför har beredningen anført, att ordet anhängiggörande för närvarande syntes böra tolkas såsom innefattande ett krav på delgivning, varemot nya RB:s regler medförde att talan skulle anses väckt redan när stämningens ansökan inkommit till rätten. Vid sådant förhållande och då enligt beredningens mening delgivning alltjämt borde utgöra villkor för preskriptionsavbrott även då talan förts vid utländsk domstol, hade en jämkning i lagrummets lydelse ansetts påkallad.

I lagrådets utlåtande anföres, att beredningens tolkning av den nuvarande lagtexten icke kunde anses riktig. Av ordalagen i paragrafen i förening med grunderna för det ifrågavarande stadgandet kunde enligt lagrådet slutas, att växelmåls anhängiggörande vid utländsk domstol under angivna förutsättningar verkade preskriptionsavbrytande, såframt anhängiggörandet skedde i den ordning som gällde enligt vederbörande stats egen lagstiftning. Stämningens delgivning borde alltså i detta sammanhang ej tillmätas avgörande betydelse, utan efter lagstiftningen i den främmande stat där växelkravet gjorts gällande vore i varje särskilt fall att bedöma huruvida sådana åtgärder vidtagits som inneburit fordringens vederbörliga anhängiggörande vid domstol. Härmed bortföle den av beredningen åberopade anledningen till änd-

ringsförslaget, och lagrådet hemställde därför att stadgandet finge behålla sin nuvarande lydelse.

För egen del finner jag övervägande skäl tala för den tolkning av ifrågasvarande stadgande, som lagrådet hävdade, även om beredningens ståndpunkt kan stödjas bl. a. på uttalanden i förarbetena till växellagen. Det synes också ur processuella synpunkter vara mest ändamålsenligt, att frågan, huruvida anhängiggörande av talan vid utländsk domstol i vederbörlig ordning ägt rum, bedömes efter det främmande landets lagstiftning. På grund härav har jag ansett mig böra förorda, att det ifrågasvarande stadgandet på sätt lagrådet hemställt bibehålles vid sin nuvarande lydelse.

Den anmärkning lagrådet framställt beträffande 93 § har beaktats.

Vid 94 § har lagrådet mot beredningens förslag bland annat erinrat, att utsättande av huvudförhandling i växelmål redan i stämningen och utan att förberedelse ägt rum kunde leda till den olägenheten, att borgenären kunde föränledas att till huvudförhandlingen medtaga all sin bevisning, ehuru denna på grund av gäldenärens utevaror kunde bliva onödig. För vinnande av ett snabbt och enkelt förfarande i växelmål erfordrades enligt lagrådets åsikt allenast den avvikelser från nya RB:s bestämmelser att huvudförhandling i omedelbart samband med förberedelsen skulle vara tillåten — förutom uti de i 42 kap. 20 § nya RB angivna fallen — även då borgenären ensam framställde begäran därom.

Såväl beredningens förslag, vilket överensstämmer med den norska processlagens bestämmelser i ämnet, som det av lagrådet framställda alternativet åsyftar att tillgodose det särskilt i växelmål viktiga intresset av ett snabbt avgörande. Att målet, såsom beredningen förordat, redan i stämningen utsättes till omedelbar huvudförhandling innebär en anfordran även till gäldenären att vid första rättegångstillfället utföra sin talan. Enligt lagrådets förslag skulle huvudförhandling på borgenärens begäran kunna hållas utan att gäldenären på förhand ägde kännedom om borgenärens ståndpunkt till denna fråga och även mot gäldenärens bestridande. Denna anordning synes mig, principiellt sett, innebära en större avvikelse från de i 42 kap. 20 § nya RB uppställda villkoren för omedelbar huvudförhandling än beredningens förslag. Enligt nämnda lagrum fordras att saken skall vara uppenbar eller ock att båda parterna giva sitt samtycke för att omedelbar huvudförhandling skall få äga rum. I detta sammanhang må ock erinras om den i 32 kap. 1 § nya RB uttalade grundsatsen, att part som enligt rättens beslut har att fullgöra något i rättegången skall erhålla skäligen rådrudd därtill.

Med anledning av de erinringar som sålunda kunna anföras även mot lagrådets förslag synes mig böra övervägas, om ej de för den allmänna processen gällande reglerna kunna anses utan den av lagrådet berörda tillägsbestämmelsen tillgodose även behovet av skyndsamt vid handläggningen av växelmål. Vad som främst erfordras är att den väckta talan utan dröjsmål kommer under domstolens behandling. Bestämmelse härom har ock, liksom i gällande lag, upptagits i beredningens förslag. I det stora flertalet fall torde målet redan vid första rättegångstillfället kunna bringas till avgörande an-

tingen, i fall av svarandens utevaro, vid första inställelsen eller — under de i 42 kap. 20 § nya RB angivna förutsättningarna — vid en i omedelbart samband därmed hållen huvudförhandling. I de helt visst sällsynta fall, då detta ej kan ske, torde tillräcklig anledning icke föreligga att avvika från de allmänna processuella reglerna. Med hänsyn till angelägenheten av skyndsamt är dock uppenbart, att de tidsfrister som påkallas i ena eller andra partens intresse ej böra utmätas längre än omständigheterna nödvändigt be-
tinga.

På grund av vad sålunda anförts ha de bestämmelser i förslaget som röra utsättandet av huvudförhandling omedelbart i stämningen och rättens domförhet vid sådan huvudförhandling fått utgå. Såsom andra stycke i 94 § har i enlighet härmed allenast upptagits stadgande om skyldighet för rätten att, under vissa förutsättningar, utsätta första inställelse i växelmål till samma dag som stämning sökes eller nästföljande dag.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 53, 71 och 72 §§ checklagen.

De ändringar som innefattas i detta förslag motsvara vad som förordats med avseende å 71, 93 och 94 §§ växellagen. Lagrådet har också hemställt om enahanda ändringar som vid växellagsförslaget. Beträffande mitt ståndpunktstagande till denna hemställan ber jag få hänvisa till vad som anförts vid sistnämnda förslag.

Departementschefens hemställan.

Såsom framgår av det förut anförda har jag med anledning av lagrådets anmärkningar på några punkter låtit inom departementet verkställa ändring i de av beredningen framlagda förslagen. Även i övrigt ha vissa redaktionella jämkningar vidtagits. Slutligen har tidpunkten för de föreslagna lagarnas ikraftträdande framflyttats till den 1 januari 1948. Jag hemställer, att de sålunda jämkade förslagen måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna, av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sven Leffler.